

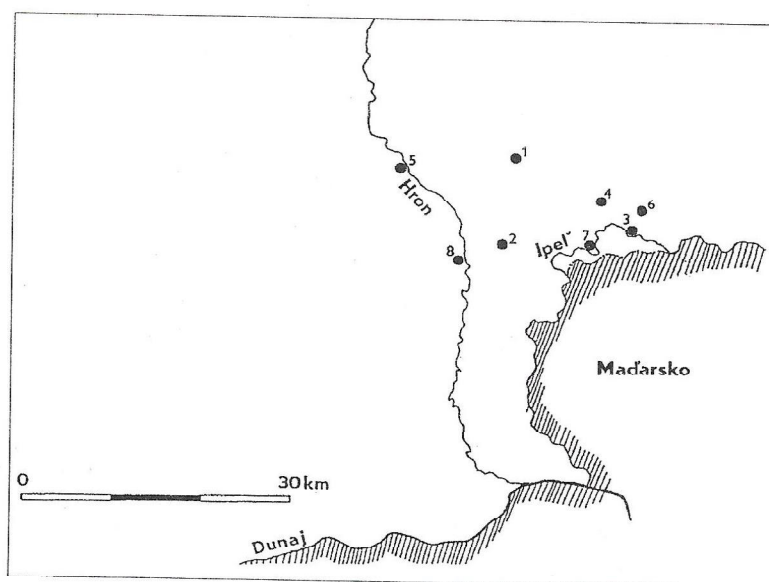
ARCHEOLOGICKÁ ZBIERKA ZO ŽELIEZOVIEC

V.

MAGDA PICHLEROVÁ – KATARÍNA TOMČÍKOVÁ

V záverečnej časti spracovania železovskej zbierky venujeme pozornosť menšiemu súboru nálezov, ktorý sa zo železovského kaštieľa dostal do miestnej školy najskôr po roku 1945.¹ Nálezy, črepový materiál uložený v papierových vrecúškach s označením lokality, sa neskôr dostali do budovy slovenskej Jedenástročnej školy. Nakoľko ide o zlomky keramiky, neplnili úlohu učebnej pomôcky. Napriek tomu ich s porozumením uchovával riaditeľ školy, profesor Pavol Kohút, ktorý spoznal ich hodnotu ako historik, ktorý spracoval dejiny Želiezoviec (Kohút 1967). Aktívnou iniciatívou P. Kohúta sa nálezy dostali v roku 1961 do zbierok Slovenského národného múzea v Bratislave, čím sa obsah železovskej zbierky skompletizoval.²

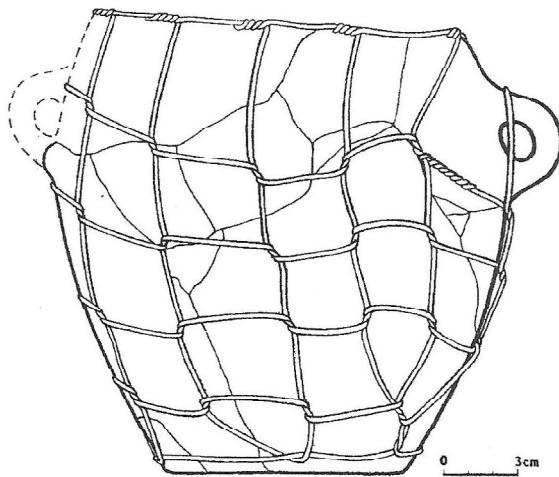
Črepový materiál pochádza z ôsmich lokalít (obr. 1) a v podstate dopĺňa nálezový fond už prv spracovaný (Pichlerová-Tomčíková 1993-1996). Iba v jednom prípade ide o novú lokalitu (Šahy) a vo dvoch o nové polohy (Sikenica, Želiezovce).

Obr. 1. Želiezovská zbierka. Mapa nálezísk: 1 - Santovka, 2 - Sikenica, 3 - Šahy, 4 - Tupá, 5 - Turá, 6 - Veľké Turovce, 7 - Vyškovce nad Ipľom, 8 - Želiezovce

Z keramického súboru sme pristúpili k výberu charakteristických črepov v počte 63 kusov (tab. I-VIII) a vyčlenili sme atypické a nevýrazné črepy (cca 60 ks). Materiál poukazuje na zberovú metódu pri získaní a má sídliskový charakter.

Z pohľadu rámcového kultúrneho zaradenia zastupujú kultúru s lineárnou keramikou napríklad náleziská: Sikenica (tab. III, 4), Tupá (tab. IV, 5) a Vyškovce nad Ipľom (tab. VII, 3). Rovnako malým počtom je zastúpená železovská skupina, a to z Tupej (tab. IV, 1, 6) a zo Želiezoviec (tab. VIII, 8). V Sikenici (tab. II, 3, 4), Tupej (tab. IV, 3, 4), Veľkých Turovcích (tab. VI, 1, 4-7) a Vyškovciach nad Ipľom (tab. VII, 1, 2, 4, 6-9) sa nachádza badenská keramika. Staršiu dobu bronzovú zastupujú črepy severopanónskej kultúry zo Santovky (tab. I, 1-4, 6), Sikenice (tab. II, 1, 6, 9; tab. III, 5) a Turej (tab. V, 4, 6). Zo strednej doby bronzovej je fragment krčiazteka z Veľkých Turoviec, ktorý sa radí ku karpatskej mohylovej kultúre (tab. VI, 3). Lužickému kultúrnemu komplexu patrí črep zo šálky s vnútornou výzdobou zo Santovky (tab. I, 5). Problematické je kultúrne zaradenie niekoľkých črepov, ako napríklad zo Sikenice (tab. III, 6), Turej (tab. V, 2) a z Veľkých Turoviec (tab. VI, 2), ktoré materiálom patria do doby bronzovej. Niekoľko výrazných črepov z mladšej doby bronzovej potvrdzuje velatické sídlisko v Sikenici (tab. II, 2, 5, 7, 8). Črepy so zvislým hrebeňovaním dokladajú laténske sídlisko vo Vyškovciach nad Ipľom (tab. VII, 5) a v Želiezovciach (tab. VIII, 4, 5). Rovnako aj rímsko-germánske osídlenie patria črepy, a to zo Sikenice (tab. III, 2), Turej (tab. V, 3, 5) a zo Želiezoviec (tab. VIII, 11). Obdobie stredoveku je zastúpené črepmi z hrncovitých nádob z 9.-11. storočia zo Sikenice a Želiezoviec (tab. III, 3; tab. VIII, 6, 7, 10) a okrajovým črepom zo 14. storočia (tab. VIII, 9).

Obr. 2. Železovská zbierka. Šahy

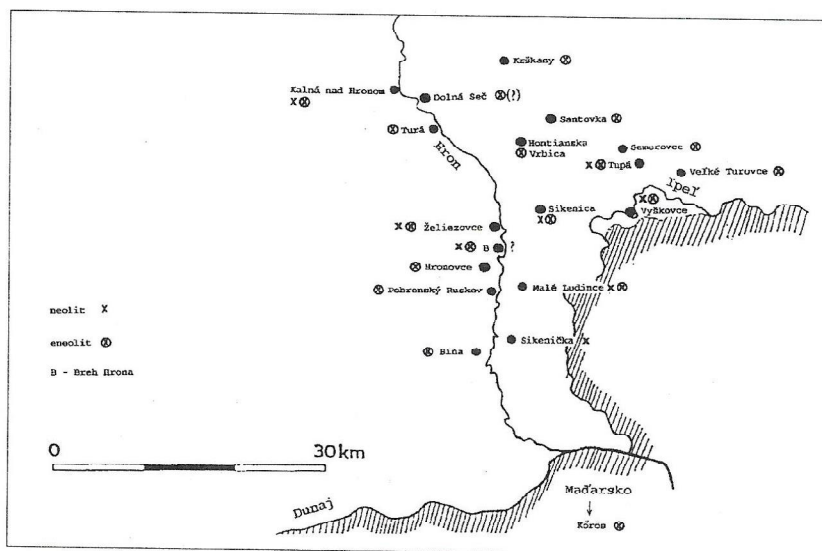
Hrncovitá dvojuchá nádoba s dovnútra vtiahnutým ústím zo Šiah, s analógiami v mladšej dobe bronzovej - kultúrny okruh juhovýchodných popolnicových polí (Furmánek-Veliačik-Vladár 1991, 137-149, obr. 20:20), upútava pozornosť nezvyklým spôsobom reštaurovania keramiky v archeológii (obr. 2). Majiteľka zbierky E. Coudenhoveová využila spôsob, akým podomoví drotári opravovali kuchynský hlinený riad od 18. do polovice 20. storočia, čiže jej stabilitu zaisťuje opletenie drôtenou sieťou (Encyklopédia 1995, drotárstvo, 109).

Postupné publikovanie železovskej zbierky od roku 1993 v niekoľkých častiach malo dva základné ciele, a to sledovanie dejín zbierky, ako aj vyhodnotenie nálezového fondu dnes uloženého v zbierkach SNM - Archeologického múzea v Bratislave. Stručne sa vrátíme k dejinám zbierky. Prvá časť vznikla koncom 19. storočia, kedy manželka A. Kherndla³ zozbierala cca 100 kusov kovových a iných predmetov (napr. známy depot bronzových ozdôb z údolia Ipľa). V tom istom období sa v literatúre okrajovo spomína, že archeologické predmety (napríklad z Vyškoviec nad Ipľom) sú u grófa A. Breunera.⁴ Spojením oboch zbierok vznikol základ železovskej zbierky, ktorú cieľavedome ďalej zbierala dcéra A. Breunera, grófká E. Coudenhoveová⁵ (Pichlerová-Tomčíková 1993, 53-54; 1994, 88).

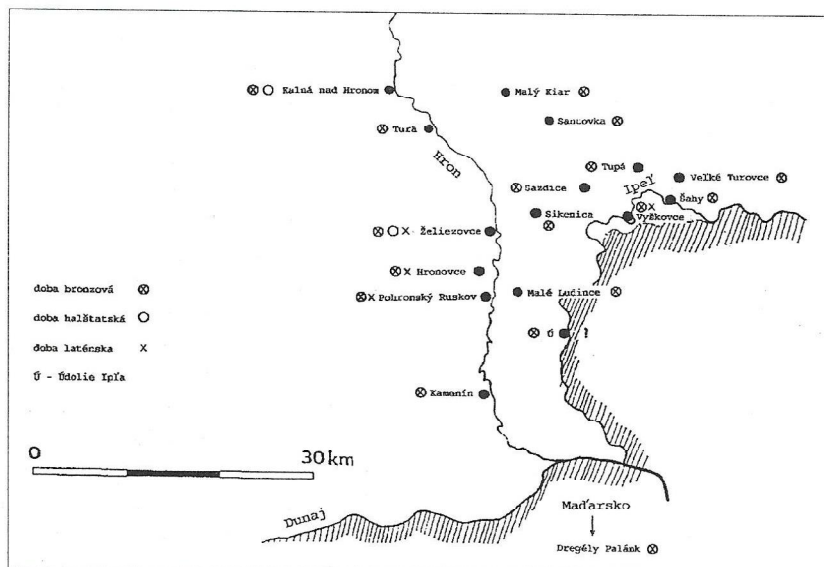
Železovská zbierka patrí dnes svojím rozsahom k najväčším súkromným archeologickým zbierkam na Slovensku. Pri tvorbe zbierky postupovala E. Coudenhoveová archeologicky profesionálne, hoci v tom čase bola archeológia v počiatočných štádiách. Až na výskum v Sikenici sa v zbierkotvornej činnosti zamerala na užšie vymedzené územie dolného toku Hrona a príľahlej časti Poiplia a tým vytvorila zbierku regionálneho charakteru. Časť zbierky sprístupnila na publikovanie v roku 1934 (Mitscha-Märheim/Pittioni 1934, 147-173), čím sa po prvý raz vytvoril obraz o intenzívnom pravekom a ranohistorickom osídlení v tejto časti Slovenska. Ďalšie nálezy z Pohronia a Poiplia spomínajú J. Eisner (1933) a Š. Jansák v monografiách (1938).

Obsah železovskej zbierky tvoria nálezy z 31 lokalít. Z nich štyri sú z územia Maďarska (Békésyula, Dregély Palánk, Gyoma a Kőrös) a dve náleziská nie sú bližšie topograficky určené (breh Hrona a údolie Ipľa). Z 25 nálezísk sú pri niektorých aj bližšie určené polohy, ako napríklad Sikenica-poloha Agátov dvor, Hosszuláz a Jablonice. Najviac polôh, v počte 12, je zo Železoviec, ktoré odrážajú zberateľkin záujem o svoje rodisko (Pichlerová-Tomčíková 1995, 98-99). Kvôli prehľadu sme vypracovali mapy osídlenia v jednotlivých obdobiach (obr. 3-5).

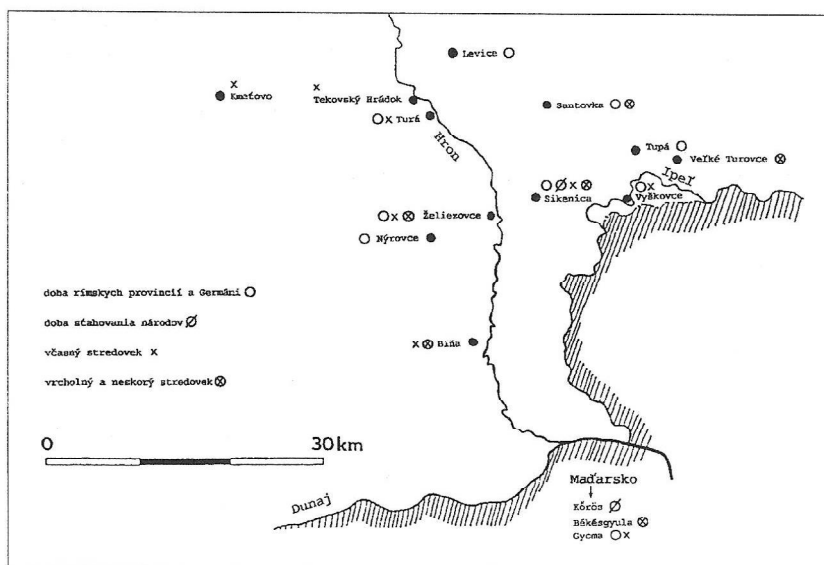
V neolite vystupujú v menšom počte nálezy kultúry s lineárnou keramikou, prevahu má nálezový komplex jej mladšej vývojovej fázy, ktorý v rámci neolitického vývoja vyčlenil Mitscha-Märheim (1924, 113). O intenzívnom osídlení v eneolite svedčia nálezy badenskej

Obr. 3. Železovská zbierka. Mapa nálezísk: neolit a eneolit

Obr. 4. Želiezovská zbierka. Mapa nálezísk: doba bronzová, halštatská a laténska

Obr. 5. Želiezovská zbierka. Mapa nálezísk: doba rímskych provincií a Germáni, doba sťahovania národov a stredovek

kultúry, ktoré sa zistili na 19 lokalitách (obr. 3). Rovnako i v staršej dobe bronzovej prevládajú sídliská maďarovskej a severopanónskej kultúry, stredná doba bronzová je reprezentovaná karpatskou mohylovou kultúrou a niekoľko črepov dokladá mladobronzové osídlenie (velatická a lužická kultúra). Menej výrazné je v zbierke zastúpené osídlenie z doby halštatskej – dve náleziská a z doby laténskej – štyri náleziská (obr. 4). Početnejšie sú doložené

germánske sídliská a obdobie sťahovania národov je známe len z jednej lokality. Tiež malým počtom sú zastúpené nálezy z obdobia stredoveku (včasného až neskorého). Poznáme ich z deviatich lokalít, pričom prevahu tvorí keramický materiál z 9.-13. storočia (obr. 5).

V zbierke sa nachádzajú čo do kvality a kvantity rôzne nálezy. Vyskytujú sa tu unikátne exponáty, avšak prevahu majú fragmenty keramiky. Želiezovská zbierka obsahuje 701 kusov predmetov⁶, ktoré sme spracovali a zdokumentovali ako podklady k riešeniu sídliskovej problematiky postupnosti na jednotlivé časové obdobia vo vymedzenom pohronsko-ipeľskom mikroregióne.

Obr. 6. Želiezovská zbierka. Kaštieľ v Želiezovciach

KATALÓG

Katalógová časť obsahuje výber charakteristického keramického materiálu podľa nálezisk v abecednom poradí. Pri označení lokality používame súčasný názov obce a okresu, v zátvorke názov starší, pod ktorým sa už nálezisko v literatúre citovalo. Za stručným opisom a rozmermi nasleduje inventárne číslo SNM - Archeologického múzea v Bratislave. Za inventárnym číslom pri nálezoch, ktoré sú spomenuté v práci H. Mitschu-Märhcima a R. Pittionho z roku 1934, uvádzame stranu a tabuľku. Za týmito údajom je zaradenie do jednotlivých období v skratkách: PR - pravek, N - neolit, E - eneolit, B - doba bronzová (1 - staršia, 2 - stredná, 3 - mladšia, 4 - neskorá), H - doba halštatská, L - doba laténska, RG - doba rímskych provincií a Germáni, ST - stredovek (1 - včasný, 2 - vrcholný, 3 - neskorý). Opis končí označením tabuľky, na ktorej je nález kresebne dokumentovaný.

Santovka, okr. Levice

časť Maďarovce (Magyarad)

Črep okrajový s mierne von vyhnutým ústím, pod okrajom zdobený vruborezom trojuholníkovitého tvaru (inkrustácia sa nezachovala), s vodorovnou rytou líniou, povrch hladný, tmavosivá farba. Rozmery: 5,7 x 12,2 cm (inv. č. AP 10 155 - R. 1934, s. 158, t. 7:10) - B1.

Tab. I, 1

Črep z misky s odsadeným okrajom vyťahnutým do laloka, s ostro rytou lomenou viacnásobnou vlnkou a zvislými viacnásobnými líniami, povrch hladný, hnedosivá farba. Rozmery: 9,2 x 12,2 cm (inv. č. AP 10 151) - B1.

Tab. I, 2

Črep z vydutiny krčiazteka s rytými líniami ukončenými rytými jamkami, sivá farba. Rozmery: 4,3 x 5,1 cm (inv. č. AP 10 154) - B1.

Tab. I, 3

Črep okrajový s mierne dovnútra vtiahnutým rozšíreným a vodorovne zrezaným ústím, zdobený slabými rytými líniami vytvárajúcimi kazetový ornament, hnedosivá farba. Rozmery: 7,3 x 5,2 cm (inv. č. AP 10 153) – B1.
Tab. I, 4

Črep zo šálky, dno s hrotitým omfalom s dvoma koncentricky rytými ryhami a dvoma rytými viacnásobnými polooblúkmi, hnedá farba. Rozmery: 5,3 x 6 cm (inv. č. AP 10 156) – B3.
Tab. I, 5

Fragment cedidla s jazykovitým držadlom na okraji, na vydutine s prevíranými jamkami, sivohnedá farba. Rozmery: 4,4 x 4,5 cm (inv. č. AP 10 152) – B1.
Tab. I, 6

Sikenica, okr. Levice

časť Veľký Pesek

Poloha: Agátov dvor

Črep z vydutiny hrubostennej nádoby s výraznými zvislými plastickými rebrami, hnedá farba. Rozmery: 8,9 x 8,5 cm (inv. č. AP 10 147) – B1.
Tab. II, 1

Črep okrajový z nádoby s von vyhnutým a zaobleným ústím s vodorovnými a zvislými žliabkami, povrch hladný, hnedosivá farba. Rozmery: 7,4 x 5,1 cm (inv. č. AP 10 148) – B3.
Tab. II, 2

Črep okrajový s fragmentom uška, s plytkým zvislým žliabkovaním, povrch hladný, hnedá farba. Rozmery: 7,5 x 10,8 cm (inv. č. AP 10 143) – E.
Tab. II, 3

Črep z vydutiny hrubostennej nádoby so zvislými a šikmými žliabkami vytvárajúcimi geometrický ornament, sivohnedá farba. Rozmery: 7,6 x 7,3 cm (inv. č. AP 10 144) – E.
Tab. II, 4

Črep okrajový z misky s dovnútra vtiahnutým a zaobleným ústím, zdobený nepravidelnými zvislými žliabkami, svetlohnedá farba. Rozmery: 3,5 x 6,4 cm (inv. č. AP 10 150) – B3.
Tab. II, 5

Črep z vydutiny zdobený trojuholníkmi vyplnenými rytými líniami, povrch hladný, sivočierna farba. Rozmery: 8,7 x 8,6 cm (inv. č. AP 10 146) – B1.
Tab. II, 6

Črep okrajový z misky s dovnútra vtiahnutým a šikmo žliabkovaným ústím, povrch hladný, sivohnedá farba. Rozmery: 3,1 x 6,9 cm (inv. č. AP 10 148) – B3.
Tab. II, 7

Črep z misky s dovnútra vtiahnutým a šikmo žliabkovaným ústím, zdobený rytými nepravidelnými vodorovnými a zvislými líniami, povrch hladný, svetlohnedá farba. Rozmery: 8,6 x 10,7 cm (inv. č. AP 10 149 – R. 1934, s. 151, t. 3:19) – B3.
Tab. II, 8

Črep z vydutiny s plastickým pozdĺžnym výčnelkom, s rytými vodorovnými a zvislými líniami vytvárajúcimi geometrický ornament, povrch hladný, z vonkajšej strany svetlohnedá, z vnútornej strany čierna farba. Rozmery: 8,6 x 4,3 cm (inv. č. AP 10 145) – B1.
Tab. II, 9

Sikenica, okr. Levice

Poloha: Jablonice (Vadalmás)

Črep okrajový s von vyhnutým, rovno zrezaným ústím, povrch hladný, tmavohnedá farba. Rozmery: 4,2 x 7,5 cm (inv. č. AP 10 139) – B3.
Tab. III, 1

Črep okrajový s mierne von vyhnutým a zaobleným ústím, zdobený dvoma radmi vrypov, hnedá farba. Rozmery: 5,9 x 5,7 cm (inv. č. AP 10 141) – RG.
Tab. III, 2

Črep okrajový s von vyhnutým, šikmo zrezaným ústím, na vnútornej strane ústia s rytou viacnásobnou vlnkou, povrch zdobený rytými viacnásobnými vodorovnými líniami a viacnásobnou vlnkou, sivá farba. Rozmery: 4,7 x 6,5 cm (inv. č. AP 10 142) – ST1.
Tab. III, 3

Črep z hrubostennej nádoby s plastickým hrotitým uškom, svetlohnedá, z vnútornej strany tmavohnedá farba. Rozmery: 7 x 6,2 cm (inv. č. AP 10 137) - N.

Tab. III, 4

Cedidlo - fragment dna a steny s prevíranými jamkami, hnedá farba. Rozmery: 5,9 x 5 cm (inv. č. AP 10 140) - B1.

Tab. III, 5

Črep z vydutiny profilovanej hrubostennej nádoby s plastickým výčnelkom, z ktorého vychádzajú lúčovite usporiadané ryté línie, tehlovočervená farba. Rozmery: 6 x 8,5 cm (inv. č. AP 10 138 - R. 1934, s. 161, t. 8:11) - B2.

Tab. III, 6

Šahy, okr. Levice (Ipolyság)

Hrncovitá nádoba s mierne dovnútra vtiiahnutým okrajom, s pásovým uškom (protiľahlá strana chýba), centne opletená drôtenou sieťou, tehlovočervená farba. Rozmery: v. 18 cm, Ø ú. 14,7 cm, Ø d. 9,7 cm (inv. č. AP 2366) - B.

Obr. 2

Tupá, okr. Levice (Tompa)

Fragment nádoby so zaobleným okrajom, s plastickým neformálne modelovaným pupákom, zdobený na dne rytým mriežkovým vzorom, svetlohnedá farba. Rozmery: 3,8 x 5 cm (inv. č. AP 10 122) - N.

Tab. IV, 1

Fragment kónickej šálky, nad dnom na stene s pozostatkom stopy po ušku, povrch hladný, hnedá farba. Rozmery: 3,1 x 5,9 cm (inv. č. AP 10 126) - B1.

Tab. IV, 2

Krčiaztek - fragment spodnej baňatej časti zdobený plytkými zvislými žliabkami, hrdlo a uško odrazené, hnedá farba. Rozmery: v. 4,9 cm, max. Ø 6,4 cm (inv. č. AP 10 166) - E.

Tab. IV, 3

Krčiaztek - fragment hornej časti s plastickým pásovým uškom prečnievajúcim cez okraj, hnedá farba. Rozmery: 6,2 x 4,1 cm (inv. č. AP 10 126) - E.

Tab. IV, 4

Črep z vydutiny hrubostennej nádoby s dvoma oválnymi, prstami pretláčanými plastickými výčnelkami, svetlohnedá farba. Rozmery: 9,6 x 7,4 cm (inv. č. AP 10 123) - N.

Tab. IV, 5

Črep z vydutiny s plastickým výčnelkom v podobe zvieracej nožičky, zdobený ryhami, tmavosivá farba. Rozmery: 6,5 x 5,2 cm (inv. č. AP 10 124) - N.

Tab. IV, 6

Črep z vydutiny s plastickým obdĺžnikovým výčnelkom, povrch hladný, z vonkajšej strany svetlohnedá, z vnútornej čierna farba. Rozmery: 7,5 x 7 cm (inv. č. AP 10 127) - B.

Tab. IV, 7

Okrajový črep z hrubostennej nádoby s mierne von vyťahnutým a zaobleným ústím, pod okrajom s nalepenou, prstami pretláčanou páskou, povrch z vonkajšej strany zdrsnený, svetlohnedá, z vnútornej strany tmavosivá farba. Rozmery: 9,1 x 14,8 cm (inv. č. AP 10 125) - B.

Tab. IV, 8

Fragment nádoby polguľovitého tvaru so zaobleným okrajom, pod okrajom s malým prevíraným otvorom, svetlohnedá farba. Rozmery: v. 4,2 cm, Ø o. 6,4 cm (inv. č. AP 10 126) - N.

Tab. IV, 9

Turá, okr. Levice (Töre)

Črep z vydutiny hrubostennej nádoby s radom oválnych jamiek, svetlohnedá až tehlovočervená farba. Rozmery: 13,1 x 10,1 cm (inv. č. AP 10 120) - E.

Tab. V, 1

Črep okrajový s von vyťahnutým a zaobleným ústím, s plastickým pozdĺžnym výčnelkom, svetlohnedá farba. Rozmery: 6,1 x 7,1 cm (inv. č. AP 10 120) - B.

Tab. V, 2

Črep z vydutiny zdobený oválnymi vrypami, hnedá farba. Rozmery: 4,8 x 5,2 cm (inv. č. AP 10 121) - RG.
Tab. V, 3

Črep okrajový z hrubostennej misy, s odsadeným širokým vodorovným okrajom, zdobený rytými trojuholníkmi, hnedá farba. Rozmery: 5,5 x 6,6 cm (inv. č. AP 10 121) - B1.
Tab. V, 4

Fragment dna a steny nádoby zdobený nepravidelnými jamkami, hnedá farba. Rozmery: 7 x 5,1 cm (inv. č. AP 10 121) - RG.
Tab. V, 5

Črep z vydutiny, povrch upravený zvislým prstovaním, hnedá farba. Rozmery: 6,7 x 6,8 cm (inv. č. AP 10 120) - B.
Tab. V, 6

Veľké Turovce, okr. Levice

časť Dolné Turovce (Kis Túr)

Fragment krčiazteka s mierne vyhnutým hrdlom a baňatým telom s plytkými zvislými žliabkami, hnedosivá farba. Rozmery: 4,8 x 6,2 cm (inv. č. AP 10 171) - E.
Tab. VI, 1

Črep okrajový z misy s dovnútra vťahnutým okrajom a šikmo zrezaným ústím, s plastickým výčnelkom, povrch hladný, hnedosivá farba. Rozmery: 7,5 x 7,1 cm (inv. č. AP 10 170) - B.
Tab. VI, 2

Fragment hornej časti nádoby s von vyhnutým okrajom, s hrdlom odsadeným od tela, povrch hladný, hnedá farba. Rozmery: 4,6 x 5,4 cm (inv. č. AP 10 170) - B.
Tab. VI, 3

Časť kónickej mištičky s odrazeným ukončením, zdobenej z vnútornej strany dvojicami šikmých žliabkov a radom plytkých jamiek v trojuholníkovom usporiadaní, hnedá farba. Rozmery: 4,2 x 5,4 cm (inv. č. AP 10 169) - E.
Tab. VI, 4

Črep z plochej misovitej nádoby, okraj formovaný do hrotitých jazykovitých výčnelkov, pod okrajom široké tunelovité ucho, hnedá farba. Rozmery: 11,1 x 7,5 cm (inv. č. AP 10 168 - R. 1934, s. 156, t. 6:21) - E.
Tab. VI, 5

Črep okrajový s mierne von vyhnutým a zaobleným ústím, zdobený radom plytkých jamiek, povrch hladný, sivá farba. Rozmery: 4,3 x 5 cm (inv. č. AP 10 171) - E.
Tab. VI, 6

Črep z vydutiny dvojkónickej nádoby, zdobený na vonkajšej strane dvoma radmi jamiek a jennými rytými líniami usporiadanými do šikmých polí, na vnútornej strane plytké žliabkovanie, tmavosivá farba. Rozmery: 14,1 x 14,3 cm (inv. č. AP 10 167 - R. 1934, s. 156, t. 6:20) - E.
Tab. VI, 7

Vyškovce, okr. Levice (Visk)

Črep z vydutiny s tunelovitým úskom, zdobený radom jamiek, hnedá farba. Rozmery: 7,7 x 8,9 cm (inv. č. AP 10 158 - R. 1934, s. 162, t. 9:1) - E.
Tab. VII, 1

Črep z nádoby, okraj formovaný do hrotitých výčnelkov, povrch hladný, zdobený dvoma radmi jamiek, tmavosivá farba. Rozmery: 8,5 x 7,6 cm (inv. č. AP 10 161) - E.
Tab. VII, 2

Črep okrajový so zaobleným ústím, s plastickým prefláčaným výčnelkom, povrch zdobený nechtovitými vrypami, hnedá farba. Rozmery: 7,5 x 8,8 cm (inv. č. AP 10 165) - N.
Tab. VII, 3

Fragment krčiazteka s von vyhnutým a zaobleným ústím, zdobený dvoma radmi vpichov pod okrajom a nad výduťou, spojených radom zvislých vpichov, hnedá farba. Rozmery: 6,1 x 5,9 cm (inv. č. AP 10 159) - E.
Tab. VII, 4

Črep z vydutiny so zvislým ryhovaním, hnedá farba. Rozmery: 5,4 x 5 cm (inv. č. AP 10 163) - L.
Tab. VII, 5

Črep okrajový z misky s dovnútra vtiiahnutým a zaobleným okrajom, zdobený jamkami a žliabkami usporiadanými do trojuholníkového motívu, hnedá farba. Rozmery: 5,1 x 4,2 cm (inv. č. AP 10 162) - E.
Tab. VII, 6

Fragment dna a steny nádoby, na dne rytá výzdoba (križ), hnedá farba. Rozmery: 5,6 x 4 cm (inv. č. AP 10 164 - R. 1934, s. 162, t. 8:25) - E.
Tab. VII, 7

Fragment nádoby s mierne von vyhnutým a zaobleným okrajom, na maximálnej vydutine s radom plytkých jamiek, povrch hladný, hnedá farba. Rozmery: 8,6 x 8,6 cm (inv. č. AP 10 160) - E.
Tab. VII, 8

Fragment hornej časti nádoby so zaobleným okrajom, s dvoma radmi jamiek, povrch hladný, hnedá farba. Rozmery: 10,4 x 9 cm (inv. č. AP 10 157) - E.
Tab. VII, 9

Želiezovce, okr. Levice (Zseliz)

Poloha: Pod základmi kaštieľa (Unter dem Fundament vom Kastell)

Črep okrajový s von vyhnutým a zaobleným ústím, zdobený dvoma vodorovnými plastickými pásmi a rytou vetvičkovitou výzdobou, tmavosivá farba. Rozmery: 8,1 x 8,4 cm (inv. č. AP 10 135) - RG.
Tab. VIII, 11

Poloha: Starý breh Hrona (Altes Granufer)

Črep z vydutiny hrubostennej nádoby s vodorovnými žliabkami prerušenými oválnymi jamkami a šikmou plastickou, prstami pretláčanou páskou, hnedá farba. Rozmery: 11,1 x 8,4 cm (inv. č. AP 10 129) - N.
Tab. VIII, 1

Črep okrajový z hrubostennej nádoby s von vyhnutým okrajom, s plastickou prstami pretláčanou páskou, svetlohnedá farba. Rozmery: 7,5 x 11,4 cm (inv. č. AP 10 130) - N.
Tab. VIII, 2

Črep okrajový so zaobleným ústím, zdobený pásom vrypov vetvičkovite usporiadaných, svetlohnedá farba. Rozmery: 9,3 x 9,5 cm (inv. č. AP 10 128) - N.
Tab. VIII, 3

Poloha: Vinohrad (Weingarten)

Črep okrajový z nádoby s von vyhnutým profilovaným ústím, zdobený rytou vlnovkou a tromi vodorovnými rytými líniami, hnedá farba. Rozmery: 6,5 x 7,7 cm (inv. č. AP 10 136) - ST1.
Tab. VIII, 10

Poloha: Zeleninová záhrada (Gemüsegarten)

Črep okrajový z profilovanej misky so zosilneným okrajom, sivá farba. Rozmery: 3,3 x 4,8 cm (inv. č. AP 10 133) - L.
Tab. VIII, 4

Črep z vydutiny nádoby s dvoma rytými líniami, povrch zdrsnený ryhovaním, sivá farba. Rozmery: 8,2 x 6,6 cm (inv. č. AP 10 132) - L.
Tab. VIII, 5

Črep okrajový s von vyhnutým profilovaným okrajom, zdobený vrypami a vodorovnými rytými líniami, hnedá farba. Rozmery: 4,5 x 6,1 cm (inv. č. AP 10 134) - ST.
Tab. VIII, 6

Črep okrajový s von vyhnutým a šikmo zrezaným okrajom, zdobený rytou vlnovkou a dvoma vodorovnými rytými líniami, hnedá farba. Rozmery: 4,1 x 6,7 cm (inv. č. AP 10 134) - ST1.
Tab. VIII, 7

Črep z vydutiny hrubostennej nádoby s plastickým kruhovitým výčnelkom, hnedá farba. Rozmery: 4,1 x 5,9 cm (inv. č. AP 10 131) - N.
Tab. VIII, 8

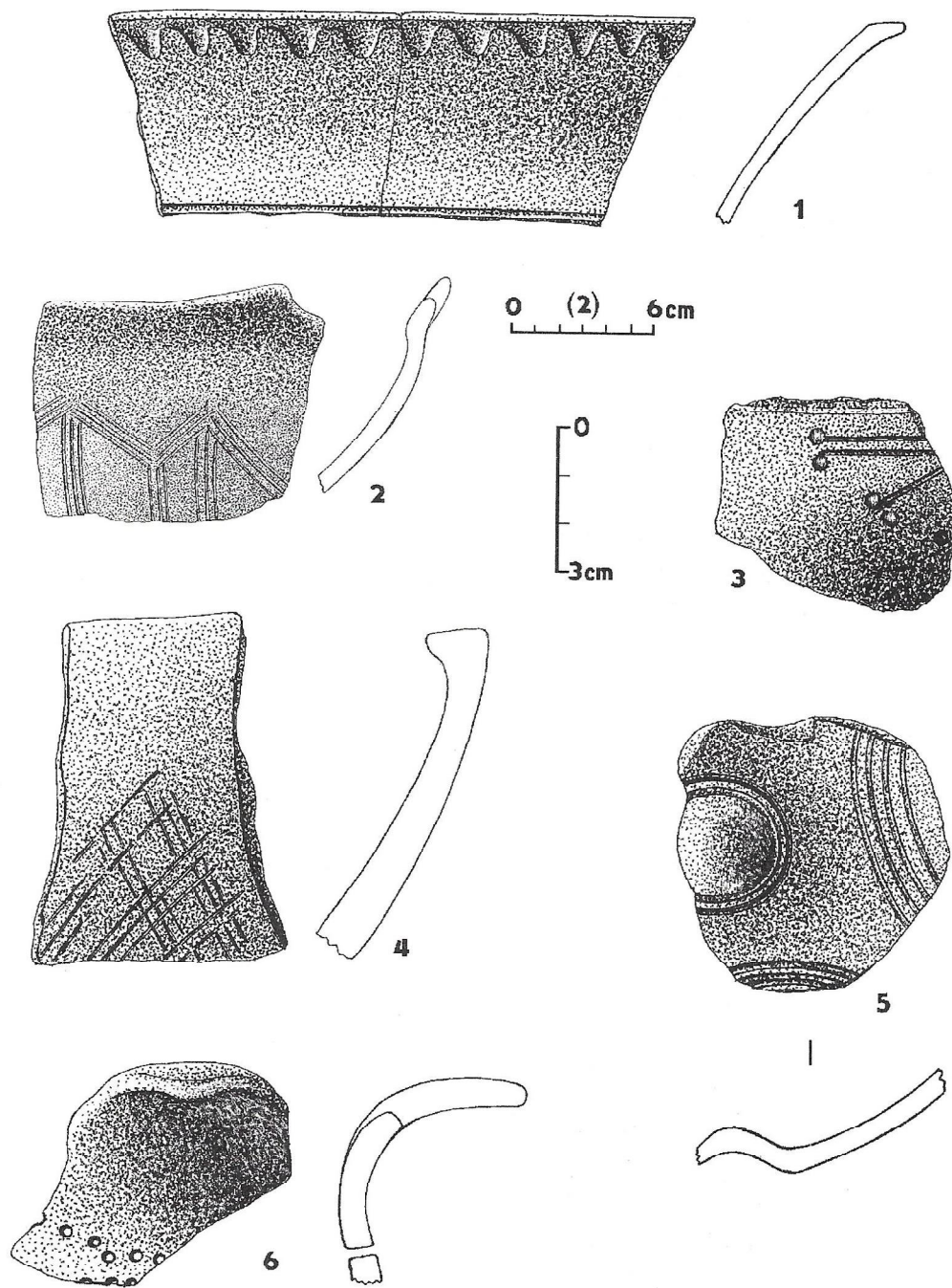
Črep okrajový z nádoby s von vyhnutým zosilneným okrajom, s vodorovnou rytou líniovou, sivá farba. Rozmery: 4,7 x 10,1 cm (inv. č. AP 134) - ST3.
Tab. VIII, 9

ARCHEOLOGICKÁ ZBIERKA ZO ŽELIEZOVIEC

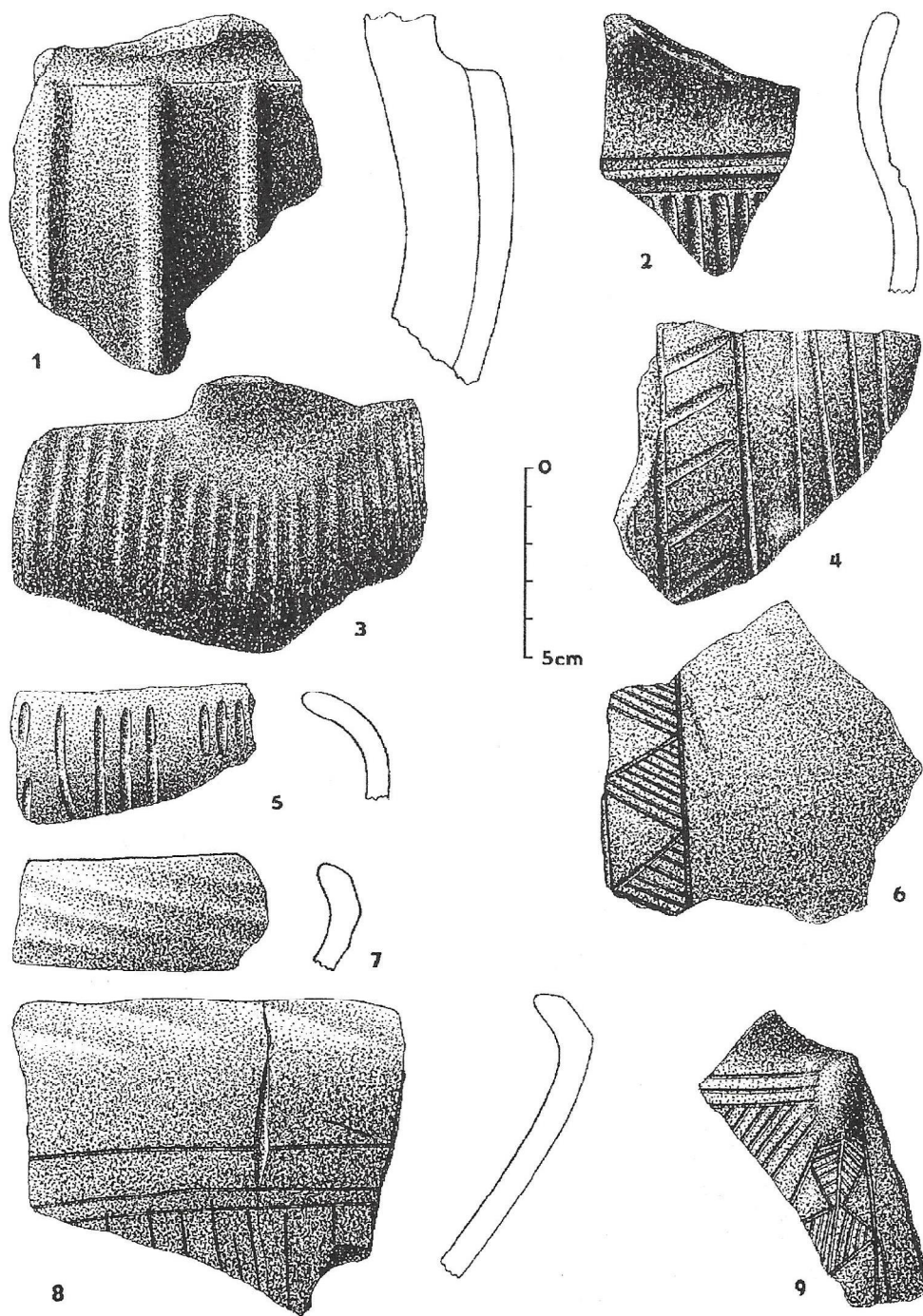
V.

MAGDA PICHLEROVÁ – KATARÍNA TOMČÍKOVÁ

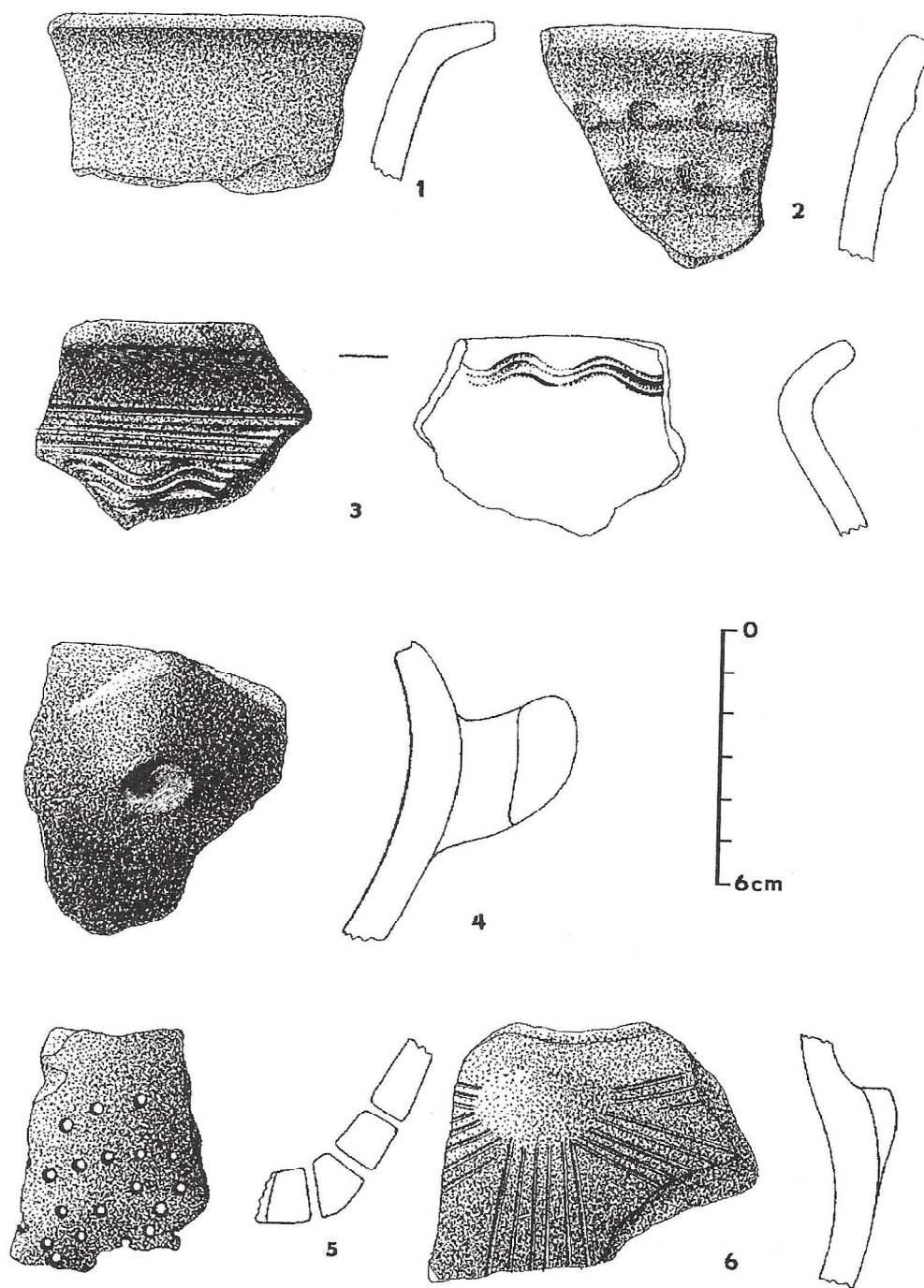
TABUĽKY

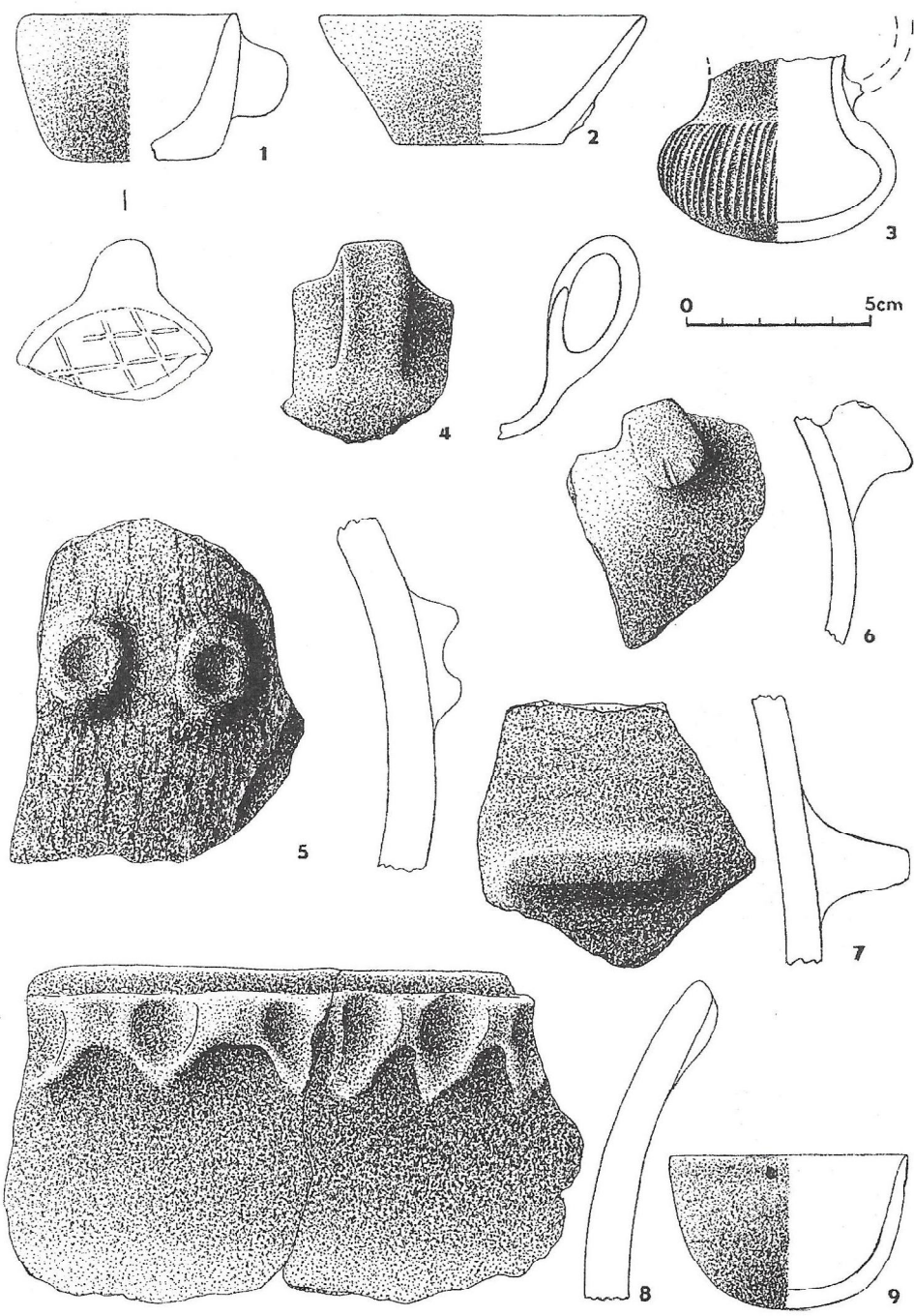
Tab. I. Želiezovská zbierka. Santovka, okr. Levice - časť Maďarovce

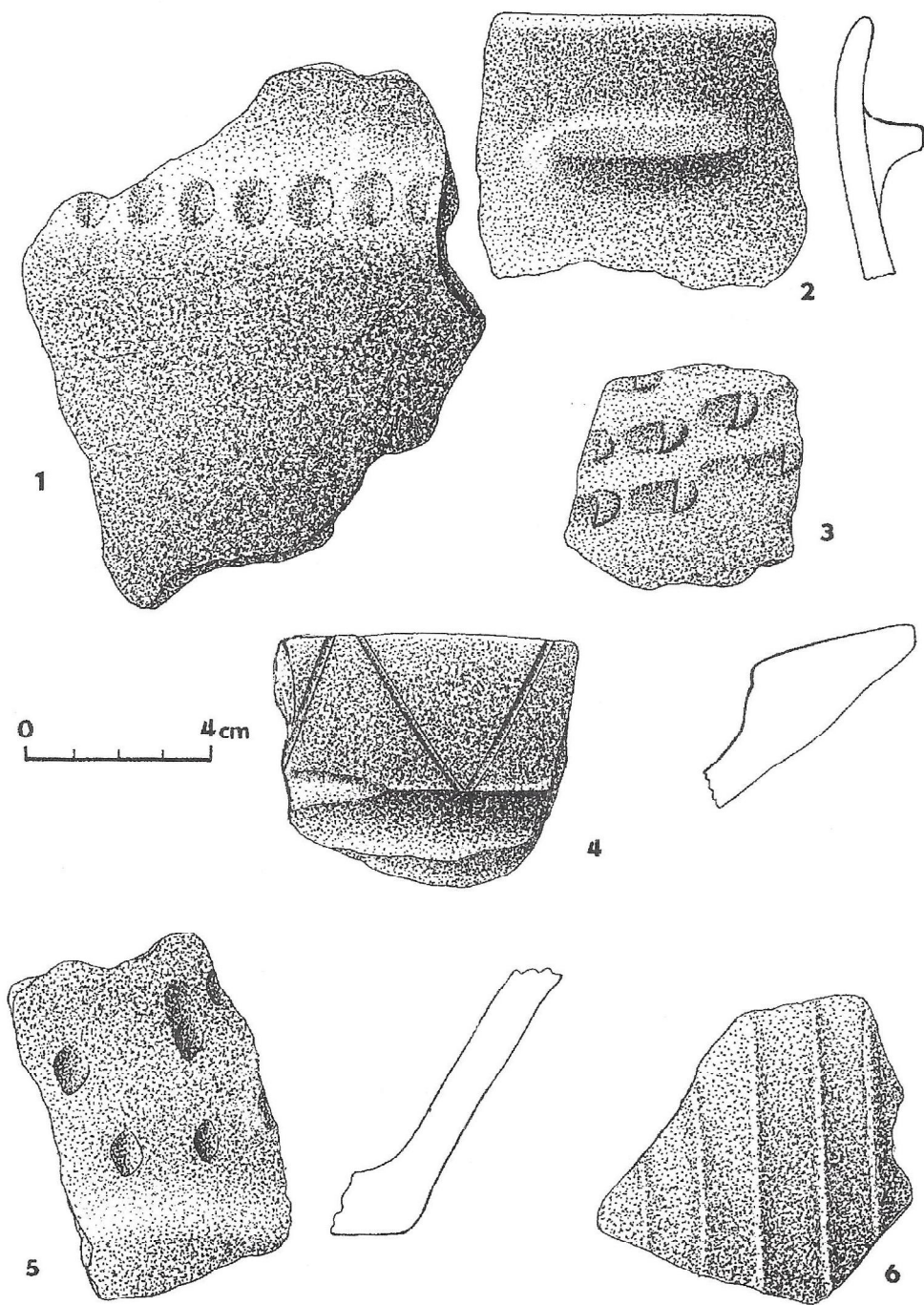
Tab. II. Želiezovská zbierka. Sikenica, okr. Levice - časť Veľký Pesek

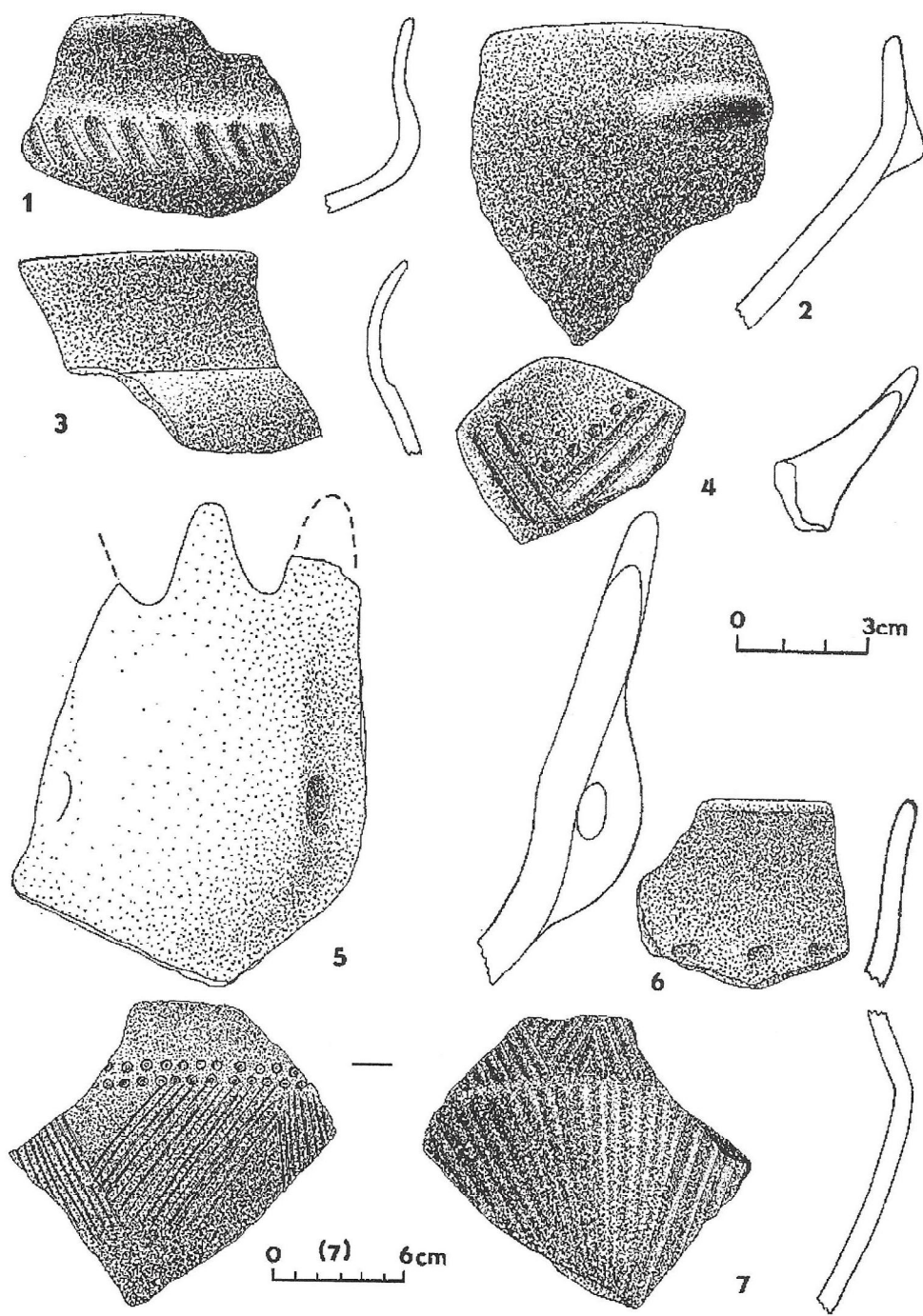
Tab. III. Želiezovská zbierka. Sikenica, okr. Levice

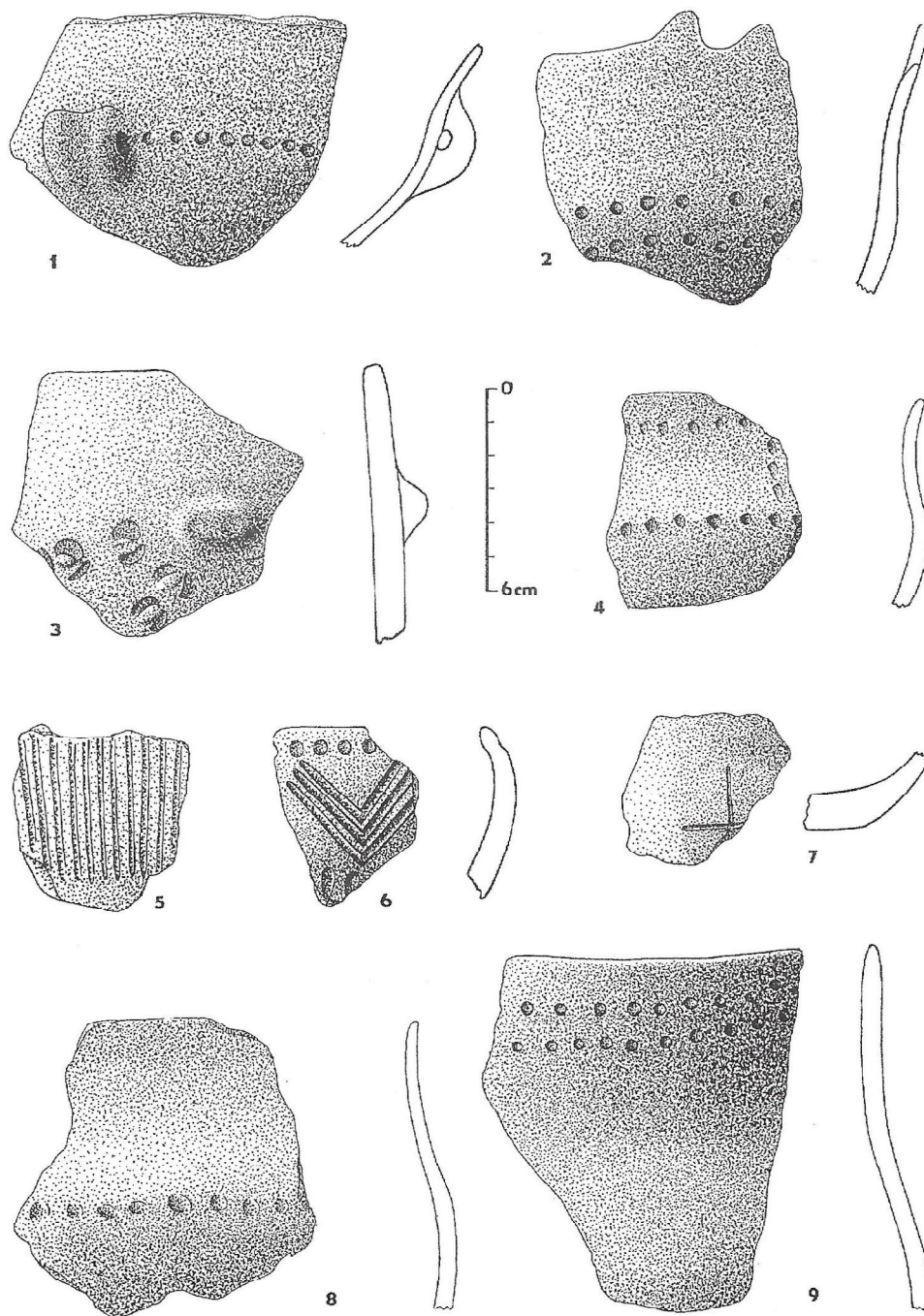
Tab. IV. Želiezovská zbierka. Tupá, okr. Levice

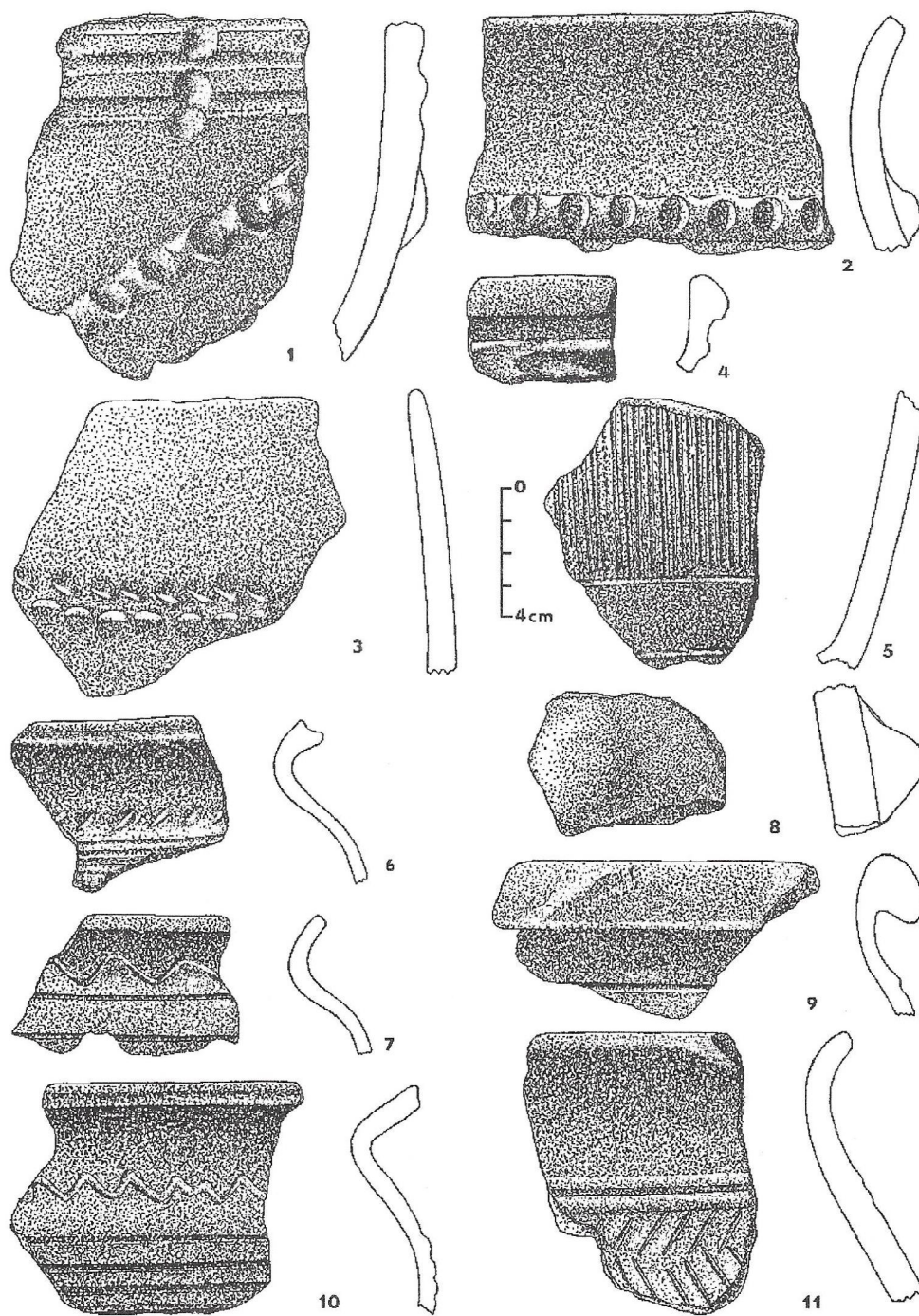
Tab. V. Želiezovská zbierka. Turá, okr. Levice

Tab. VI. Želiezovská zbierka. Velké Turovce, okr. Levice

Tab. VII. Želiezovská zbierka. Vyškovce nad Ipľom, okr. Levice

Tab. VIII. Želiezovská zbierka. Želiezovce, okr. Levice

POZNÁMKY

¹ Nepoznáme dôvod, prečo sa nálezy dostali do miestnej školy v Želiezovciach.

² K otázke kompletnosti zbierky poznamenávame, že sa niektoré predmety stratili pravdepodobne pri likvidácii zbierky, na čo sme poukázali v predchádzajúcich častiach.

³ Anton Kherndl, architekt a člen Maďarskej akadémie vied, rodák zo Želiezoviec, pracoval na železovskom veľkostatku.

⁴ Gróf August Breuner, rakúsky šľachtic, sa priženil do zvolenskej vetvy Esterházyovcov. Žil v železovskom kaštieli, ktorého zariadenie tvoril vzácny barokový nábytok, obrazy a rôzne starožitnosti (Kohút 1967, 32 a n.; Püspöky Nagy 1976, 118-123).

⁵ Grófká Ernestína s manželom Kúnom Coudenhove žila v Želiezovciach a koncom 2. svetovej vojny ako bezdetná vdova odišla do Švajčiarska, kde je pochovaná.

⁶ Zbierka obsahuje ďalších 130 atypických črepov.

LITERATÚRA

EISNER, J. 1933: Slovensko v pravéku. Bratislava.

Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska. Bratislava 1995.

FURMÁNEK, V.- VELIAČIK, L.- VLADÁR, J. 1991: Slovensko v dobe bronzovej, Bratislava.

JANŠÁK, Š. 1938: Staré osídlenie Slovenska - Dolný Hron a Ipeľ v pravéku. Martin.

KOHÚT, P. 1967: Želiezovce kedysi a dnes. Bratislava.

MITSCHA-MÄRHEIM, H. 1924: Vorgeschichtliches aus dem unteren Grantale. Wiener Prähistorische Zeitschrift 11, s. 105-117.

MITSCHA-MÄRHEIM, H.- PITTIONI, R. 1934: Zur Besiedlungsgeschichte des unteren Grantales. Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien, s. 147-173, t. 1-10.

PICHLEROVÁ, M.- TOMČÍKOVÁ, K. 1993: Archeologická zbierka zo Želiezoviec I. Zborník SNM LXXXVII, Archeológia 3, s. 53-90.

PICHLEROVÁ, M.- TOMČÍKOVÁ, K. 1994: Archeologická zbierka zo Želiezoviec II. Zborník SNM LXXXVIII, Archeológia 4, s. 85-128.

PICHLEROVÁ, M.- TOMČÍKOVÁ, K. 1995: Archeologická zbierka zo Želiezoviec III. Zborník SNM LXXXIX, Archeológia 5, s. 91-128.

PICHLEROVÁ, M.- TOMČÍKOVÁ, K. 1996: Archeologická zbierka zo Želiezoviec IV. Zborník SNM XC, Archeológia 6, s. 149-182.

PÜSPÖKY NAGY, P. 1976: Erb mesta Želiezoviec. Bratislava.

ARCHÄOLOGISCHE SAMMLUNG AUS ŽELIEZOVCE V.

Magda Pichlerová – Katarína Tomčíková

Im Schlußteil der Bearbeitung der Sammlung von Želiezovce widmen wir unsere Aufmerksamkeit einem kleineren Fundkomplex aus acht Lokalitäten zu (Abb. 1). Das Scherbenmaterial gelangte aus dem Schloß Želiezovce in die hiesige Schule und durch das Verdienst des Mittelschulprofessors Pavol Kohút 1961 in die Sammlungen des Slowakischen Nationalmuseums in Bratislava. Das Material stammt aus einem Lesefund und hat Siedlungscharakter.

Aus der Sicht der Einordnung in den Kulturrahmen sind hier Funde der Kultur mit Linearkeramik vertreten (Taf. III, 4, Taf. IV, 1, 5, 6, Taf. VII, 3 und Taf. VIII, 8). Das Äneolithikum wird von der Badener Keramik repräsentiert (Taf. II, 3, 4, Taf. IV, 3, 4, Taf. VI, 1, 4-7 und Taf. VII, 1, 2, 4, 6-9). Die ältere Bronzezeit wird durch Scherben der nordpannonischen Kultur vertreten (Taf. I, 1-4, 5, Taf. II, 1, 6, 9, Taf. III, 5 und Taf. V, 4, 6). Zur karpatischen Hügelgräberkultur gehört das Fragment eines kleinen Kruges (Taf. VI, 3). Einige Scherben belegen die Velatice-Siedlung in Sikenica (Tab. II, 2, 5, 7, 8). Weniger vertreten ist die Latènezeit (Taf. VII, 5 und Taf. VIII, 4, 5) und auch die römisch-germanische Besiedlung (Taf. III, 2, Taf. V, 3, 5 und Taf. VIII, 11). Die Periode des Mittelalters ist mit Scherbenmaterial aus dem 9.-11. Jh. (Taf. III, 3, Taf. VIII, 6, 7, 10) und Randscherben aus dem 14. Jh. (Taf. VIII, 9) belegt. Ein topfartiges Gefäß aus dem Kreis der südöstlichen Urnenfelder fesselt die Aufmerksamkeit durch die ungewöhnliche Art der Restaurierung in der Archäologie – durch Umflechten mit einem Drahtnetz (Abb. 2).

Die Sammlung von Želiezovce gehört heute in ihrem Umfang zu den größten archäologischen Privatsammlungen in der Slowakei. Ihren Inhalt bilden Funde aus 31 Lokalitäten.

Im Neolithikum treten in geringer Anzahl Funde der Kultur mit Linearkeramik auf. Von einer intensiven Besiedlung im Äneolithikum zeugen die Funde der Badener Kultur, die in 19 Lokalitäten ermittelt wurden (Abb. 3). Ebenso herrschen auch in der älteren Bronzezeit Siedlungen der Madarovce- und nordpannonischen Kultur vor, die mittlere Bronzezeit wird durch die karpatische Hügelgräberkultur repräsentiert und einige Scherben belegen die jungbronzezeitliche Besiedlung (Velatice- und Lausitzer Kultur). Weniger deutlich ist in der Sammlung die Besiedlung aus der Hallstatt- und Latènezeit vertreten (Abb. 4). Zahlreicher belegte germanische Siedlungen, die Zeit der Völkerwanderung ist nur von zwei Fundstätten bekannt. Mit geringer Anzahl sind auch Funde aus der Periode des Mittelalters vertreten, wo Material aus dem 9.-13. Jh. überwiegt (Abb. 5).

In der Sammlung sind Funde, die hinsichtlich der Qualität und Quantität unterschiedlich sind. Es kommen unikate Exponate vor, jedoch das Übergewicht haben Keramikfragmente. Die Sammlung von Želiezovce enthält 701 Stück. Gegenstände, die wir als Unterlagen für die Lösung der Problematik der Siedlungsfolge in den einzelnen Zeitperioden in der abgegrenzten Hron-Ipeľ-Mikroregion bearbeitet und dokumentiert haben (Pichlerová - Tomčíková 1993-1996).